

JeMa

J O G E S E T E K M A G Y A R Á Z A T A

ALKOTMÁNYJOG

LUXEMBOURGI JOGGYAKORLAT

STRASBOURGI JOGGYAKORLAT

BÜNTETŐJOG

MAGÁNJOG ÉS MUNKAJOG

Wolters Kluwer

2 hét INGYEN!

Próbálja ki a Jogtárat kötöttségek nélkül!

2 hét ingyenes demó hozzáférést biztosítunk bármely Jogtár® Prémium szintjéhez:

- Ügyvéd Jogtár®
- Jogtanácsos Jogtár®
- Adó Jogtár®
- HR Jogtár®
- Közigazgatás Jogtár®

Az alábbi űrlap kitöltésével két hétig hozzáférést biztosítunk az Ön által választott szakmai Jogtár® Prémium szintjéhez.

<http://landing.wolterskluwer.hu/szakmai-jogtar-demo>

Tartalomjegyzék

JeMa • 2020/1-2.

ALKOTMÁNYJOG

Botos Mihály Bálint – Gál Andor

Az Alkotmánybíróság határozata a vélemény szabadság büntetőjogi korlátját tévesen megállapító bírósági döntések megsemmisítéséről

A valóság bizonyítás formalizált eljárásban történő lefolytatása mint a szólásszabadsághoz való jog érvényesülésének követelménye

7

Péter-Delbó Márta

Az Alkotmánybíróság határozata a közjegyzőkről szóló törvény egyes részletszabályával kapcsolatos, mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség megállapításáról

A közjegyzői fegyelmi ügyek egyes eljárásjogi kérdései

15

BÜNTETŐJOG

Deák Zoltán

A Kúria döntése a szexuális kényszerítésről

A szexuális kényszerítés elkövetési magatartásainak értelmezése

21

Ignácz György – Lancsár Károly

A Kúria felülvizsgálati határozata az emberkereskedelem és a kerítés elhatárolásáról

A kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet értelmezése

31

MAGÁNJOG ÉS MUNKAJOG

Bergendi-Rácz Diána

A Kúria közbenső ítélete a hibás teljesítésből eredő kártérítésről

Régi üzleti kapcsolat kontra hibás teljesítés

39

Schultz Márton

A Kecskeméti Törvényszék döntése a képmás kereskedelmi célú, ellenérték fejében történő felhasználása tárgyában

A sérelemdíj mint a nem vagyoni sérelmek vagyoni jogkövetkezménye, az előnyelvonnás mint a vagyoni sérelmek vagyoni szankcionálása és a képmáshoz fűződő vagyoni jog kimerülése

47

LUXEMBOURGI JOGGYAKORLAT

Dudás Gábor János – Tátrai Tünde

A Nowak-ügy a magyar bírói gyakorlat tükrében

A személyes adat fogalmának abszolút és relatív értelmezése

57

Kazai Viktor Zoltán

Az Európai Unió Bíróságának ítélete az „Egy közölünk” elnevezésű európai polgári kezdeményezésről

A részvételi demokrácia esete a dogmatikával és a politikai valósággal

67

STRASBOURGI JOGGYAKORLAT

Kóczián Sándor

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete az újságírók befogadó állomásra való belépéséről a Szurovecz kontra Magyarország ügyben

Az újságírók belépéshez és tudósításhoz való joga a befogadó állomásokon

77

Sulyok Katalin

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legújabb gyakorlata a környezetszennyező ipari kibocsátásokkal kapcsolatosan

Az állam felelőssége a környezetszennyezés okozta egészségkárosodás esetén

83

Varga Zsófia

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete az indokolási kötelezettségről az előzetes döntéshozatali kérelem előterjesztésének megtagadása esetén

Döntés a Kúria és az Alkotmánybíróság jogsértésének hiányáról

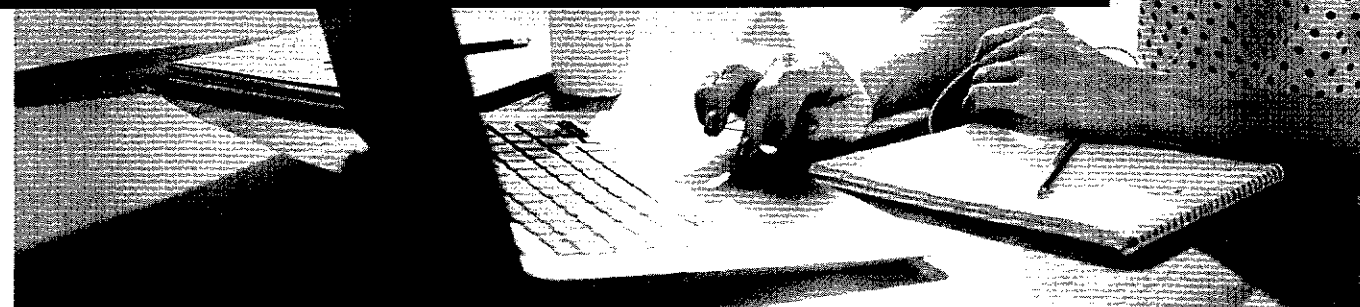
89

JeMa

JOGESETEK MAGYARÁZATA

Negyedévenként megjelenő jogi szaklap • Az esetmagyarázatokat anonim lektorálást követően közöljük • XI. évfolyam, 1-2. szám • Alapította: Jakab András • Főszerkesztő: Szomora Zsolt • Szerkesztők: Csink Lóránt, Kirs Eszter, Kovács András, Menyhárd Attila, Szabó Miklós, Varju Márton • Kiadja a Wolters Kluwer Hungary Kft. Kiadó: 1117 Budapest, Budafoki út 187-189., A. épület III. emelet • Telefon: +36 (1) 464-5656 • Fax: +36 (1) 464-5657 • E-mail: info-hu@wolterskluwer.com • Felelős vezető: Kézdi Katalin, a Wolters Kluwer Hungary Kft. ügyvezetője • A kiadásért felelős: Düll Kata • A kiadványok szerkesztéséért felelős: Gábor Zsolt • Felelős szerkesztő: Szeder Sarolt • Műszaki szerkesztés: Wolters Kluwer Hungary Kft. • Grafikai előkészítés, tördelés: Korinfo Hungary Kft. • Nyomdai munkálatok: Starkiss Digitális Nyomda és Grafikai Stúdió, Felelős vezető: Kiss Sándor • ISSN 2061-4837

Ingyenes, 4 kreditpontos online képzés a Jogtár® használatáról

Mit nyújt Önnek a Jogtár® online képzés?

A Jogtár® készségszintű használata ma már elengedhetetlen a jogász, és kiemelten az ügyvédi munkában. A hatékony munkavégzés feltétele, hogy gyorsan találjuk meg a keresett információt, hiszen az időnként az érdemi munkavégzésre és nem a kutatómunkára szeretnénk fordítani.

A Jogtár® funkciói számos módon gyorsítják a munkát, feltéve, hogy ismerjük és helyesen használjuk őket.

- Mikor melyik keresőt és szűkítési lehetőséget érdemes használni, hogy megtaláljuk a számunkra releváns információkat?
- Hogyan tudjuk azokat eltárolni és megjelölni úgy, hogy legközelebb már ne is kelljen előkeresni?
- Hogyan tudunk a Jogtárban munkatársainkkal együttműködve dolgozni?

A „Jogtár® felépítése és működése” című ingyenes online kurzusban megtanulhatja mindezt, a Wolters Kluwer kollégáinak segítségével.

Kreditpont-információ: A kurzus elvégzéséért a továbbképzésre kötelezett részt vevő ügyvédek, ügyvédi tevékenységet folytatók, kamarai jogtanácsosok **4 kreditpontot** szerezhetnek. (MÜK nyilvántartási szám: NY001022/2020)

jogtar.hu/online-kepzesek

Jogtár®

Botos Mihály Bálint – Gál Andor

Az Alkotmánybíróság határozata a véleményszabadság büntetőjogi korlátját tévesen megállapító bírósági döntések megsemmisítéséről¹

A valóságbizonyítás formalizált eljárásban történő lefolytatása
mint a szólásszabadsághoz való jog érvényesülésének követelménye

Hivatalos hivatkozás: 29/2019. (XI. 4.) AB határozat, ABH 2019, 807.

Tárgyszavak: alapjogi mérlegelés – közügyek vitatása – *nullum crimen sine lege* elv – tisztességes eljárás – valóság bizonyítása – véleményszabadság

Értelmezett jogszabályhelyek: Alaptörvény IX. cikk (1) és (4) bekezdés, XXVIII. cikk (1) és (4) bekezdés

1. Tények
2. A büntető- és alkotmánybírósági eljárás története
 - 2.1. A bírósági eljárás
 - 2.2. Az első alkotmánybírósági döntés és a Kúria megismételt felülvizsgálati eljárása
 - 2.3. A második alkotmányjogi panasz
3. A döntés érvelése
 - 3.1. A panasz befogadhatósága
 - 3.2. Az érdemi vizsgálat – a többségi álláspont
 - 3.3. Különvélemények
4. Rendelkezés és *ratio decidendi*
5. Az érvelés kritikája
 - 5.1. A közügyek vitatását magában foglaló véleményszabadság gyakorlásához fűződő alkotmányossági mércék kialakulása
 - 5.2. A jelen ügyben alkalmazandó normatív háttér és alkotmányos szempontrendszer kérdése
 - 5.3. Az alapjogi mérlegelés elvégzéséhez kapcsolódó tartózkodó gyakorlat feladása
 - 5.4. A tényállításhoz kapcsolódó büntetőjogi felelősség alaptörvény-ellenessége
6. A határozat jelentősége

1. Tények

Az indítványozó 2011 szeptemberében a Facebook közösségi portálon bejegyzést tett közzé a saját üzenőfalán „a mezőcsáti klán” címmel. Ebben Mezőcsát Önkormányzata jegyzőjének tevékenységét bírálta a következők szerint: „rasszizmus, diszkrimináció van, és nekünk lakosoknak ehhez még jó pofát is kell vágni. Kérem, hogy sújtsanak le már erre a rasszista képviselő testületre és jegyzőnőre” (a továbbiakban: 1. tényállási pont).

Ezt követően 2012 júliusában, szintén az előbb említett közösségi portálon további bejegyzést írt, amiben a sértett jegyző

munkakörével kapcsolatban az alábbi kijelentéseket tette: „Ezeket én súlyos hibának tartom, számomra olyan mintha adócsalók lennének, és ennek részese a helyi jegyző is.” Továbbá azt állította a sértettől, hogy „a roma származású embereket megkülönböztetésben, hátrányos helyzetbe hozza”. Felszólította a jegyzőt, hogy „aki sorozatos jogtalanságok részese, az ne legyen a törvény betartója!” (a továbbiakban: 2. tényállási pont).

Végezetül az indítványozó 2012 novemberében részt vett a Mezőcsát Város Önkormányzatának képviselő-testülete által szervezett közmeghallgatáson, ahol jelen voltak a város jegyzője, a képviselő-testület tagjai, valamint részt vettek a mezőcsáti lakosok is. Az indítványozó a közmeghallgatáson felszólalt, és a jelenlévők előtt kijelentette, hogy „a jegyző kétszer is feljelentette őt, és a rendőrségen hamis tanúvallomást tett” (a továbbiakban: 3. tényállási pont).

2. A büntető- és alkotmánybírósági eljárás története

2.1. A bírósági eljárás

A fentiekben ismertetett tényállás alapján az indítványozó ellen büntetőeljárás indult a Tiszaújvárosi Járásbíróságon. A bíróság az indítványozót a *Büntető Törvénykönyvről* szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) alapján a 2. tényállási pontot érintően becsületsértés vétségében [rég. Btk. 180. § (1) bekezdés a) pont], míg az 1. és 3. tényállási pontokban foglalt cselekmények miatt folytatatosan elkövetett rágalmazás vétségében [rég. Btk. 179. § (1) bekezdés, (2) bekezdés b) pont] mondta ki bűnösnek, és halmazati büntetésül pénzbüntetésre ítélte.² A másodfokú eljárásban a járásbíróság ítéletét a Miskolci Törvényszék helybenhagyta.³

Az alapügyben hozott határozatokkal szemben a terhelt – védője útján – felülvizsgálati indítványt nyújtott be. A Kúria a felülvizsgálati eljárásban meghozott végzésével⁴ az első- és másod-

¹ Jelen tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÜNK 19–2 kódszámú, Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült. Az esetelemzéshez nyújtott észrevételeiért, megjegyzése-
iért ezúton fejezzük ki köszönetünket Szomora Zsoltnak.

² Tiszaújvárosi Járásbíróság 8.B.226/2012/22.

³ Miskolci Törvényszék 2.Bf.323/2014/7.

⁴ Kúria Bfv.I.704/2015/9. (a továbbiakban: első felülvizsgálati végzés).

fokú bíróság határozatait hatályában fenntartotta. E döntésben a legfőbb bírói fórum rögzítette, hogy az 1. tényállási pont minősítése téves, mert a bírói gyakorlat szerint az általános jellegű utalások nem tekinthetők tényállításnak, így azok becsületsértés vétségeként értékelendők. Ennek megfelelően az 1. és 2. tényállási pontban foglalt cselekmények tekintetében a valóságbizonyításnak nincs helye.

A Kúria végzésében utalt arra is, hogy a 3. tényállási pontban megjelölt kijelentés ugyan tényállításnak tekinthető, azonban ebben az esetben sincs helye a valóság bizonyításának: az adott helyzetben ugyanis az nem állapítható meg, hogy a terhelt által tett kijelentést érintően a valóság igazolását a közérdek vagy bárkinek a jogos érdeke indokolta volna. A Kúria szerint ugyanis az elhangzottak kizárólag a terhelt és a sértett viszonylatában bírnak jelentőséggel, nem pedig Mezőcsát közléte szempontjából. Ebből következik, hogy az elhangzott kijelentések nem tekinthetők közérdekű információnak és a közmeghallgatáson történő előadásukat jogos magánérdek sem indokolta.

A felülvizsgálati indítványnak a védett véleménynyilvánításra hivatkozó érvelésére a Kúria kifejtette, hogy „[a]z indítvány előterjesztője arra helytállón hivatkozik, hogy a szabad véleménynyilvánítási jog körébe tartozónak tekintendők a közéleti szereplőkkel szemben megfogalmazott kritikák is[...], elz azonban nem jelent felhatalmazást az indokolatlan, gyalázkodó, sértő kifejezések parttalan használatára”.⁵ A felülvizsgálati tanács álláspontja szerint továbbá a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban (ABH 1994, 219.) foglalt elvek nem értelmezhetők úgy, hogy a közéleti szereplők nem részesülnek büntetőjogi védelemben az e minőségükkel összefüggésben nem álló, a becsület csorbítására alkalmas valótlan tényállításokkal szemben.

2.2. Az első alkotmánybírói döntés és a Kúria megismételt felülvizsgálati eljárása⁶

Az indítványozó első alkotmányjogi panasa folytán az Alkotmánybíróság a 3263/2018. (VII. 20.) AB határozatában (ABH 2018, 1255.) (a továbbiakban: Előzmény-Abh.) a Kúria első felülvizsgálati végzését megsemmisítette. Megállapította, hogy az 1. és 2. tényállási pontokat a Kúria a közügyek vitájához tartozó értékítéletnek minősítette, azonban a szólásszabadság gyakorlásával összefüggő, releváns alkotmányossági mércéket nem helytállóan állapította meg. Az Alkotmánybíróság utalt arra, hogy az újabb – már az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdéséhez kapcsolódó – gyakorlatában a Kúria végzésében hivatkozott „becsületérzésnél” szigorúbb mércét határozott meg a szabad véleménynyilvánítás alkotmányos határát a körben csak azok a közlések léphetik át, amelyek az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusába ütköznek, azaz a méltóságnak az emberi mivolt lényegét jogilag megragadó tartalmát sértik.

Emellett a 3. tényállási pont esetében az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a támadott döntés indokolásából nem tűnnek ki azok a szempontok, amelyek alapján a tényállítás

„kizárólag a terhelt és a sértett viszonylatában, nem pedig Mezőcsát közléte szempontjából bír jelentőséggel», amiért a valóság bizonyíthatóságának alapjául szolgáló közérdek nem áll fenn.”⁷

Mindezek figyelembevételével a testület összességében úgy ítélte meg, hogy a Kúria első felülvizsgálati végzése nem áll összhangban az ügyben szükséges bírói mérlegelés alkotmányossági szempontrendszerével, ezért megállapította, hogy az alaptörvény-ellenes, és megsemmisítette azt.⁸

A Kúria a megismételt felülvizsgálati eljárásban meghozott végzésével⁹ az első- és másodfokú bírói döntéseket ismételt hatályában fenntartotta. Az 1. és 2. tényállási pontokat érintően kifejtette, hogy az indítványozó nemcsak a sértett szubjektív becsületérzését sértette, hanem objektív sérelmet valósított meg: a sértettet bünt elkövető személynek nevezte. A felülvizsgálati tanács álláspontja szerint a közszereplők fokozott tűrési kötelezettsége nem zárja ki a részükről bűncselekmény elkövetését állító közlések jogellenességét. A 3. tényállási ponthoz kapcsolódóan a Kúria arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tényállítással összefüggésben a valóság bizonyításához közérdek fűződik, így az alapügyben a valóságbizonyítás elrendelésének feltételei fennálltak. Jóllehet az elsőfokú bíróság az alapügyben nem alakszerű határozattal döntött a valóság bizonyításának elrendeléséről, azonban ténylegesen vizsgálta a tényállítás valóságtartalmát, így az irányadó bírói gyakorlat szerint a büntethetőséget kizáró okot érintő eljárást *de facto* lefolytatta.

2.3. A második alkotmányjogi panasz

Az indítványozó a Kúria második felülvizsgálati végzésével szemben is alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz. Álláspontja szerint az Előzmény-Abh. következménye az ügyben hozott valamennyi bírósági döntés megsemmisítése volt, ezért a Kúria második felülvizsgálati végzése már megsemmisített döntések hatályát tartotta fent, és önkényesen, a bírói függetlenséggel visszaélve hozott olyan döntést, ami az Előzmény-Abh. értelmében alaptörvény-ellenes. Ebben a körben hivatkozott az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében deklarált

véleménynyilvánításhoz való joga, valamint az Alaptörvény XXVIII. cikkének sérelmére is. Panaszában jogorvoslathoz való joga sérelmét is állította, mivel a Kúria döntésével szemben további fellebbezési jogot számára nem biztosítottak.

Az indítványozó az ártatlanság vélelmére vonatkozó érvelésében kifejtette, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdésében foglalt joga azért sérült, mert annak ellenére mondták ki bűnösnek, hogy a Kúria kétséget kizáróan meggyőződött volna arról, hogy a cselekményt ő követte el. Végezetül – részletesebb indokolás nélkül – hivatkozott a testi és lelki egészséghez való jog, valamint az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdésének sérelmére is.

3. A döntés érvelése

3.1. A panasz befogadhatósága

Az Alkotmánybíróság a 29/2019. (XI. 4.) AB határozatában (ABH 2019, 807.) (a továbbiakban: Abh.) megállapította, hogy a panasz nem minden indítványi elem tekintetében felel meg az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CL. törvényben előírt egyes befogadhatósági feltételeknek. Az indítvány nem tartalmaz alkotmányjogilag értékelhető érvelést, valamint nem áll a támadott döntéssel összefüggésben az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésére (testi és lelki egészséghez való jog), XXIV. cikkére (tisztességes eljáráshoz való jog a hatósági ügyekben), valamint XXVIII. cikk (4) és (7) bekezdésére (*nullum crimen sine lege* elve, jogorvoslathoz való jog) történő hivatkozásai tekintetében. Az ilyen indokolás hiánya az indítvány ezen részét érintően az érdemi elbírálás akadályá. A testület nem vizsgálta továbbá az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdésére, valamint a 28. cikkére vonatkozó hivatkozást sem, mivel ezek nem alapjogok.

Ehhez képest a befogadási eljárás során az Alkotmánybíróság megfelelőnek találta az indítványnak az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésére, és a XXVIII. cikk (1) bekezdésére vonatkozó részét, mivel a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kétélyét vetette fel az, hogy az eljárási bíróságok megfelelően vették-e figyelembe a véleménynyilvánításhoz való jog védelmének alkotmányos szempontjait.

3.2. Az érdemi vizsgálat – a többségi álláspont

Az Abh. indokolásában alapvetésként szögezte le az Alkotmánybíróság, hogy a panasz eljárásban kizárólag azt vizsgálhatja, hogy a Kúria mérlegelési tevékenysége a testület által korábban kimunkált alkotmányossági szempontoknak megfelelt-e. Ehhez kapcsolódóan – gondolatmenete kiindulópontjaként – utalt azon gyakorlatára is,¹⁰ amely szerint a Kúria eljáró tanácsa azonos tényállás és jogcím alapján a megismételt eljárásban a korábban megsemmisített végzésével azonos végzést nem hozhat.

Az Alkotmánybíróság a második felülvizsgálati végzést tényállási pontonként vizsgálta.

Az 1. és 2. tényállási pontokkal összefüggésben leszögezte, hogy az alkotmánybírói kontroll során jelentőség tulajdonítható annak, hogy a konkrét kifejezés milyen körülmények kö-

zött hangzott el és kire vonatkozik. Ennek fényében nincs akadálya annak sem, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a jóhírnév védelme közti mérlegelés eredményeképpen az Alkotmánybíróság eltérő következtetésre jusson, mint a rendes bíróság.

A többségi döntés hivatkozott arra is, hogy az Előzmény-Abh. ugyanezen cselekményeket a védett véleménynyilvánítás körébe helyezte, mivel azok nem sértették az érintett közszereplő emberi méltóságának lényegi magját. Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a második kúriai határozat indokolása nem hivatkozik olyan új tényállási elemre, amely az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusa sérelmét alátámasztaná. Ennek következtében a Kúria második felülvizsgálati végzése hatályában fenntartott olyan döntéseket, amelyek az indítványozó védett véleménynyilvánítását bűncselekménynek minősítették, ezáltal sértült az indítványozó Alaptörvényben deklarált véleménynyilvánításhoz való joga.

A többségi döntés szerint a 3. tényállási pontot érintően a második felülvizsgálati végzés abban különbözik az Előzmény-Abh.-ban elbírált határozattól, hogy a Kúria a valóságbizonyítás törvényi feltételeit megvalósulni látta. A felülvizsgálati tanács ugyanakkor azt is megállapította, hogy az alapügyben eljáró bíróságok a valóságbizonyítást ténylegesen lefolytatták, és a tényállítást nem tekintették valósnak. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a terheltnek azonban lehetőséget kellett volna adni arra, hogy a közszereplő becsületét sértő tényállítás kapcsán a valóságot egy erre szolgáló eljárás keretében bizonyítsa, mivel a terheltnek az eljárás, és annak részeként a bizonyítás során jogosultságai vannak (észrevételeket, indítványokat tehet, amelyek befolyásolhatják a végső bírói döntést). Mindezt pedig nem pótolja az, ha a felülvizsgálati eljárásban a Kúria azt a következtetést vonja le, hogy a terhelti állítás valóságtartalmát az alapügyben eljáró bíróságok ténylegesen – de nem formalizált eljárásban – vizsgálták.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Kúria második felülvizsgálati végzése alaptörvény-ellenes, ezért azt – a 4. pontban részletezettek szerint – megsemmisítette.

3.3. Különvélemények

Az Abh.-hoz Pokol Béla és Szívós Mária alkotmánybírák csatoltak különvéleményt.

K1. Pokol Béla álláspontja szerint a bírósági határozat megsemmisítése az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdésében foglalt alapjogi korlát helytelen értelmezésén alapszik. Kifejtette, hogy az alapjogi történeti fejlődésére tekintettel az Alkotmánybíróság az emberi méltóság fogalmának túl tág értelmezést adott. Álláspontja szerint a véleménynyilvánítás szabadságának a korlátját – az emberi méltóság sérthetetlenségét – a megalázás tilalmaként kell értelmezni. Ennek alapján a megalázó kifejezések használata a közéleti szereplőket érintően ugyanúgy alaptörvény-ellenes, mint az összes többi ember esetében.

K2. Szívós Mária különvéleményének lényege szerint jelen panasz eljárásban csak az lehetett volna a vizsgálat tárgya, hogy a Kúria a megismételt felülvizsgálati eljárásban eleget tett-e az Alkotmánybíróság korábbi határozatában foglalt követelményeknek. Álláspontja szerint a Kúria ezeket a kötelezettségeket teljesítette akkor, amikor az ügyben a tényállásszerűség mellett

vizsgálta a cselekmény jogellenességét, utóbbi szinten jelenik ugyanis meg a versengő alapjogok kollíziója, amit az alkotmányos tesztek alapján lehet feloldani. A 3. tényállási ponttal kapcsolatban pedig arra a következtetésre jutott, hogy az eljárás bíróságok ténylegesen lefolytatták a valóság bizonyítását. Kifejtette, hogy ilyen körülmények között a megsemmisítésre nem kerülhetett volna sor, továbbá helyes volt a Kúria azon következtetése is, hogy „amennyiben egy cselekmény beleillik valamely bűncselekmény törvényi tényállásába (még ha ezt a véleménynyilvánítás alapjogára hivatkozva valósítja is meg), az elkövető kizárólag a [Büntető Törvénykönyv] rendelkezései alapján mentesülhet a büntetőjogi felelősség alól. Amennyiben tehát egy verbális cselekmény bűncselekményt [...] valósít meg, és a büntetőjogi felelősségre vonás egyik akadálya sem merül fel, a cselekményt megvalósító személy nem a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogát gyakorolja.”¹¹

4. Rendelkezés és ratio decidendi

Az Alkotmánybíróság a fenti indokok alapján a Kúria Bfv.III.1.075/2018/11. számú – második – felülvizsgálati végzése, a Tiszaiújrósi Járásbíróság 8.B.226/2012/22. számú ítélete, valamint a Miskolci Törvényszék 2.Bf.323/2014/7. számú végzése alaptörvény-ellenességét állapította meg, ezért azokat megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság határozatból a következő *ratio decidendi* olvasható ki.

(I) Az 1. és 2. tényállási pontokban foglalt cselekmények az indítványozó védett véleménynyilvánítási szabadságának körébe tartoznak, azok ugyanis megfelelnek az Alaptörvény negyedik módosítását követően a testület által kialakított szigorúbb mércének: a bíráló nem sértette az érintett közszereplő emberi méltóságának lényegi magját. Erre tekintettel e kijelentések büntetőjogi felelősséget sem alapozhatnak meg.

(II) A véleménynyilvánítás szabadsága érvényesülésének garanciális feltétele, hogy a bíróságok – ha annak törvényi kritériumai fennállnak – az alapeljárás keretében is vizsgálják a tényállítások valóságtartalmát. Ennek során a terheltnek formalizált keretek között kell lehetőséget biztosítani tényközlése valóságának bizonyítására, mivel az alapjoggyakorlás lényegét érintő processzuális jogosítványai csak így módon érvényesülhetnek.

5. Az érvelés kritikája

5.1. A közügyek vitatását magában foglaló véleményszabadság gyakorlásához fűződő alkotmányossági mércék kialakulása

Az emberi méltósághoz való alapjog, illetve annak nevesített elemeként számító jóhírnévhez való jog és a véleménynyilvánítás szabadságának egymáshoz való viszonya alkotmányos alapjogok versengését feltételezi. Ezen alapjogi kollízió külön alkotmánybírói megítélést kapott azokban az esetekben, amikor a szólás-szabadság gyakorlása a közügyek vitatását magában foglaló megnyilvánulásokat érint. Ebben a körben az első, mércét rögzít-

tó döntés – amelyre az Előzmény-Abh.-ban elvi kiindulópontként hivatkozik is az Alkotmánybíróság¹² –, a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat volt.

E döntésében a testület a hatóság, illetve a hivatalos személy becsületének és jóhírnevének büntetőjogi védelme és a szabad véleménynyilvánításhoz való jog összefüggéseit vizsgálva kimondta, hogy nem ellentétes az Alkotmánnyal ezen személyek becsületének, jóhírnevének büntetőjogi védelme. A határozat rendelkező részében ugyanakkor – alkotmányos követelményként – rögzítette, hogy az alkotmányosan védett véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatban tágabb, mint más személyek esetében: „A hatóság vagy hivatalos személy, valamint a közszereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas – e minőségére tekintettel tett –, értéktételeket kifejező véleménynyilvánítás alkotmányosan nem büntethető [...]”¹³ A testület álláspontja szerint ugyanis a véleményszabadság különleges védelmet követel akkor, amikor a közügyeket és a közhatalom gyakorlását, a közfeladatot ellátó, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét érinti. A közhatalom gyakorlásában részt vevő személyek védelmében a véleménynyilvánítás szabadságának szűkebb körű korlátozása felel meg a demokratikus jogállamiságból adódó alkotmányos követelményeknek. Az Alkotmánybíróság szerint a demokrácia lényegi eleméhez tartozik az állami és önkormányzati intézményrendszer működésének és tevékenységének szabad bírálata, kritikája, még akkor is, ha a kritika túlzó jellegű értéktételek formájában ölt testet.¹⁴

Ahogy arra Szomora Zsolt a szakirodalomban kifejezetten rámutatott, a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat meghozatalát követően az ítélkező bíróságok a becsületsértő kifejezések használatához kapcsolódó, ún. gyalázkodási küszöb megítélését illetően számos esetben eltérő álláspontot foglaltak el az előttük folyó büntetőügyekben.¹⁵ Vitatott volt továbbá a jogalkalmazás számára az is, hogy pontosan mely személyi körre értendő az Alkotmánybíróság hivatkozott rendelkezése.¹⁶

Az Alkotmánybíróság a fent említett értelmezését az Alaptörvény hatálybalépését követően is fenntartotta. A testület ugyanis úgy ítélte meg, hogy a szólás- és sajtószabadság korábban kibontott alkotmányjogi összefüggései az új alkotmány rendelkezései szerint is megőrzik érvényességüket.¹⁷

¹² Ld. Előzmény-Abh., Indokolás [33], 814.

¹³ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat 3. pont, 219.

¹⁴ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat 3. pont, Indokolás III. 2. pont, 219, 230.

¹⁵ SZOMORA Zsolt: „Az alkotmányos követelmények hivatkozási tipológiája becsületsértési és rágalmozási ügyekben hozott büntetőítételekben” *Jogtudományi Közlöny* 2014/10. 473–476.

¹⁶ Az ítélkezési gyakorlat bizonytalansága oda vezetett, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke e témában az alapjog-kollízió feloldását célzó, absztrakt alkotmányértelmezést kért. Végzésében az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy érdemben nem foglalkozhat az indítvánnyal, mivel az abban megfogalmazott kérdések nem voltak önmagában az Alkotmány értelmezésével megválaszolhatók, továbbá nem voltak eléggé konkrétak, másrészt még létre sem jött törvények alkotmányos megítélésére irányultak. Ezen túlmenően az indítvány a bíróságok ítélkezési gyakorlatát érintő kérdéseket fogalmazott meg, amelyek eldöntése kizárólag a bíróságok jogértelmező tevékenységébe tartozott, a gyakorlat egységének megteremtésére pedig a Legfelsőbb Bíróság volt hivatott (538/G/2006. AB végzés, ABH 2009, 2876.).

¹⁷ 7/2014. (III. 7.) AB határozat [23], ABH 2014, 135, 143.

Az Alaptörvény negyedik módosítása hatálybalépését követően a normatív háttér változása¹⁸ azonban már okot adott arra, hogy az Alkotmánybíróság e joggyakorlatát részben megváltoztassa, illetve továbbfejlessze.

Az új alkotmánybírói teszt szerint a véleményszabadság gyakorlásával összefüggő büntetőügyekben a rendes bíróságoknak elsőként arról kell állást foglalniuk, hogy a közlés közérdekű vitában kifejtett álláspontot tükröz-e.¹⁹ Ezt követően abban a kérdésben kell dönteni, hogy a vád tárgyává tett kifejezés tényállításhoz vagy értéktételek minősül-e, és majd csak ezután kell azt vizsgálni, hogy az elkövető átlépte-e a szabad véleménynyilvánítás határát. E kérdések eldöntése a szakjogi jogalkalmazás feladata.²⁰

A továbbfejlesztett alkotmányos szempontrendszer szerint a közéleti szereplőkre tett, értéktételeket tartalmazó véleménynyilvánítások változatlanul kiemelt védelmet élveznek, ami a túlzást és provokációt magában foglaló kifejezésekre is kiterjed. A testület azonban e védelem korlátjaként rögzítette, hogy az Alkotmánybíróság „nem védelmezi a közéleti vitában kifejtett véleményt sem, ha az abban megfogalmazottak az emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsmérlésében öltenek testet”.²¹ Az értéktételekben megnyilvánuló véleményszabadság gyakorlását érintően tehát ténylegesen e megszorítás bevezetése jelent meghatározó eltérést a korábbi, az Alaptörvény negyedik módosítását megelőző alkotmánybírói gyakorlathoz képest.²²

Ennek hangsúlyozása azért lényeges, mert az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése hatályos szövegéből fakadó, fentiekben hivatkozott korlátozás az elkövető számára összességében kedvezőtlenebb szabályozást eredményez, mint a korábbi joghelyzet.

¹⁸ Az Alaptörvény 2013. április 1-jétől hatályos IX. cikk (4) bekezdése szerint a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.

¹⁹ Ennek szempontjaihoz részletesen ld. 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [39], ABH 2014, 286, 301.

²⁰ Megjegyezhető, hogy ismert az Alkotmánybíróság gyakorlatában olyan – a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat meghozatalát követően született – döntés is, amely e követelményrendszert nem vette figyelembe, és az alapjogi kérdést a közügyekben való megszólalás vizsgálata helyett a közszereplői minőség hiánya alapján döntötte el. Ld. 1/2015. (I. 16.) AB határozat (ABH 2015, 3.), különösen Paczolay Péter alkotmánybíró párhuzamos indokolása [1/2015. (I. 16.) AB határozat [65]–[72], 19–21.).

²¹ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [36], ABH 2014, 286, 302. Ez az alapjog kizárólag csak úgy korlátozható, ha az emberi státusz jogi meghatározójaként fogjuk fel, tehát az ebből fakadó egyes részjogok korlátozhatók. TÉGLÁSI András: „Véleményszabadság vs. emberi méltóság – Egy rejtélyes alaptörvény-módosítás nyomában” *Acta Humana* 2015/6. 37.

²² Szomora álláspontja szerint az egyértelmű joggyakorlat kialakítása érdekében érdemes lett volna annak rendelkező részben történő kimondása, hogy az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) határozat rendelkező részének 3. pontjában foglaltakat a jövőben nem tartja fenn. SZOMORA Zsolt: „A véleményszabadság büntetőjogi korlátai az Alaptörvény hatálybalépése után, különös tekintettel a becsületvédelemre” in: BALOGH Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről* (Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó 2016) 526. Az alkotmánybírói gyakorlat változásának részletes bemutatására ld. továbbá BÁRÁNYOS Bernadett: „Dogmatikai problémák a rágalmozás és a becsületsértés körében” in: FAZEKAS Marianna (szerk.): *Jogi Tanulmányok* (Budapest: ELTE ÁJK Doktor Iskola 2016) 114–15.

E körülmény értelemszerűen felveti két alaptörvényi – közelebb-ről alapjogi – rendelkezés, a *nullum crimen sine lege* elv [Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdés] és a véleménynyilvánítási szabadság korlátja [Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdés] közötti viszony kérdését.

5.2. A jelen ügyben alkalmazandó normatív háttér és alkotmányos szempontrendszer kérdése

Sajnálatos módon az Alkotmánybíróság nem foglalkozott érdemben az indítványozónak az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésére való hivatkozásával, jóllehet e panasz eljárás lehetőséget adott volna arra, hogy az Alkotmánybíróság a fentiekben részletezett alkotmányos kérdést tisztázza.²³ Az indítványozó a cselekményét a 2011–2012 közötti időszakban követte el, tehát akkor az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése még nem volt hatályos, és értelemszerűen az ahhoz kapcsolódó, új alkotmánybírói gyakorlatot kialakító 13/2014. (IV. 18.) AB határozat sem született meg.

A *nullum crimen sine lege praevia* alkotmányos követelmény szerint a büntetőjogi felelősség kérdésében való állásfoglalás során az elkövetéskor hatályban lévő törvényi rendelkezéseket kell alkalmazni, és az elbíráláskori törvény visszamenőleges hatályú alkalmazása csak az elkövető javára történhet.²⁴ Így ezen alkotmányos követelmény voltaképpen az egyént védi az önkényes jogalkalmazással szemben.²⁵

A *nullum crimen sine lege* elvét az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése deklarálja, amely szöveg a „a magyar jog” kifejezést használja. A *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény* (a továbbiakban: Btk.) mind a törvényesség elvénél, mind a visszaható hatály szövegénél „törvényről” szól, vagyis a büntetendőség törvény általi büntetendőséget jelent.²⁶ A judikatúra változása és a *nullum crimen* elv összefüggésével kapcsolatban Nagy Ferenc megjegyzi, hogy a gyakorlat változásait egy megengedhető értelmezési tartományban kell tartani, hiszen az elv alapgondolatával ellentétes lenne, ha egy egységesen követett gyakorlattól térne el a bíróságot elkövető hátrányára,²⁷ főleg akkor, ha korábban nem bűncselekménynek minősülő cselekményt büntetendőnek értelmez.²⁸

²³ Megjegyezzük, hogy az Előzmény-Abh. sem foglalkozott érdemben ezzel a kérdéskörrel, aminek jelentőségére Czine Ágnes különvéleményében hívta fel a figyelmet, ld. (8. lj.). Az Abh. meghozatalában Czine nem vett részt, így csak valószínűsíthető, hogy a vizsgált határozathoz is hasonló tartalmú különvéleményt csatolt volna.

²⁴ NAGY Ferenc: „A nullum crimen/nulla poena sine lege alapelvről” *Magyar Jog* 1995/5. 258.; NAGY Ferenc: „Gondolatok a büntetőjogi legalitással összefüggő alkotmányossági problémákról” in: BALOGH (22. lj.) 453–454.

²⁵ NAGY Ferenc: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I.* (Szeged: Jurisperitus 2014) 72.

²⁶ HOLLÁN Miklós [et al.]: „57. § [Bírói eljárás garanciái]” in: JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja II.* (Budapest: Századvég 2009) 2075.

²⁷ Megjegyezhető, hogy jelen ügyben e kritérium nem adott, mivel az indítványozó cselekménye idején – ahogy a fentiekben arra már utaltunk – a jogalkalmazási gyakorlat korántsem volt egységes, hiszen a bíróságok egy része alkalmazta a büntetendőséget kizáró okot, a másik része pedig a „gyalázkodási küszöbre” hivatkozással továbbra is büntette a közhatalmat gyakorló személyek sérelmére elkövetett becsületsértést.

²⁸ NAGY (25. lj.) 73.

Ezzel egybevágna Czine Ágnes alkotmánybírónak az Előzmény-Abh.-hoz csatolt különvéleményben foglaltak. Czine álláspontja szerint a *nullum crimen sine lege* elvből fakadó követelmény vizsgálata során nemcsak a törvény tételes jogi szövegét kell figyelembe venni, hanem a kialakult bírói joggyakorlatot is. Az Alkotmánybíróság által adott értelmezés sajátosságának tekinteti ugyanakkor, hogy az a jogszabály szövegében a kezdetektől fogva benne van, csak adott esetben a konkrét bíróság nem ismeri fel, így ebben a tekintetben nem is lehet visszamenőleges jogalkalmazásról beszélni.²⁹

Álláspontunk szerint a jogalkalmazói gyakorlat változására az anyagi jogi legalitás elve nem hat ki, mivel a *nullum crimen sine lege* elvből fakadó alkotmányos követelmény kizárólag a törvényi rendelkezéseket érinti. A jogi norma az ugyanis, amelyhez a természetes személyeknek magatartásukat igazítaniuk kell, a bírói gyakorlatnak való megfelelés követelménye a büntetőjogi felelősségnek alapja nem lehet.³⁰ Más kérdés, hogy a következőkben kifejtettek okán a gyakorlat változásának – szemben a Czine alkotmánybíró által megfogalmazottakkal – ebben az ügyben önálló jelentősége nem is lehetett, mivel az kifejezetten az anyagi jogi szabályozás, vagyis a normatív szabályozási háttér átalakulásához kapcsolódott, utóbbi rendelkezések pedig értelemszerűen a XXVIII. cikk (4) bekezdésének a hatókörébe tartoznak.

Az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése 2013. április 1-jén lépett hatályba, míg az indítványozó cselekményeit 2011 és 2012 között követte el. Ennek alapján a magyar jog ezen alaptörvényi rendelkezése ebben az ügyben csak akkor lehet – az elbíráláskor – alkalmazható, ha az az elkövető számára kedvezőbb megítélést tesz lehetővé. Ehhez képest az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdésében foglalt rendelkezés éppen a véleményt nyilvánító személy hátrányára szól, az a szólásszabadság nevesített korlátjaként értendő, így az indítványozó cselekményeit érintően alkalmazása sérti a felelősséget alapító visszaható hatály tilalmának (*nullum crimen sine lege praevia*) követelményét, vagyis az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdését.

A két alaptörvényi rendelkezés kollíziójával összefüggésben Szomora helytállóan fejt ki, hogy a IX. cikk (4) bekezdése nem tekinthető a XXVIII. cikk (4) bekezdés kivételszabályának, mivel a két norma között tárgyi összefüggés nem mutatható ki. Így a hatályszabály szükségképpen elsőbbséget élvez az anyagi jogi rendelkezésként értékelendő alapjogi korláthoz képest.³¹

E gondolatmenet következménye az, hogy az Alkotmánybíróság döntésében tévesen alkalmazta a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban kimunkált tesztet, hiszen az annak alapját képező Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése a vizsgált cselekmények esetében nem alkalmazható. Ennek alapját az 1–2. tényállási pontokban foglalt, a közügyek vitatását magában foglaló értéktéle-

tek³² jogellenessége a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban lefektetett alkotmányos követelmény alapján – az alapjogok közötti minden további mérlegelés nélkül is – kizárt.

E konklúziók alapján tehát az (I) *ratio decidendi* végkövetkeztetését kizárólag az ímént felvázolt érvelésünk alapján tartjuk elfogadhatónak.

5.3. Az alapjogi mérlegelés elvégzéséhez kapcsolódó tartózkodó gyakorlat feladása

Az Előzmény-Abh. az 1–2. tényállási pontok esetében azt rótta fel az első felülvizsgálati végzésének, hogy a Kúria a helyes büntetőjogi minősítéshez fűződő „alkotmányos következményeket már nem vonta le teljes mértékben”.³³ Ebből az következik, hogy a testület voltaképpen nem a cselekmény bűncselekménnyé nyilvánítását, hanem az új alkotmányos mérce vizsgálatának elmaradását kifogásolta, és e körülményre figyelemmel ítélte az első kúriai végzés ezen részét (is) alaptörvény-ellenesnek. Jóllehet az Előzmény-Abh.-ban az Alkotmánybíróság az alkotmányos értékelést maga is megadhatta volna, követte a korábbi gyakorlatában kialakított tartózkodó megközelítést, amely szerint a szakbíráskodás tevékenységét a rendes bíróságoktól nem vonhatja el, csak a büntetőjogi felelősség kérdéséhez kapcsolódó értelmezési tartomány alkotmányos kereteit jelölheti ki.³⁴

A második felülvizsgálati végzés ezt az alkotmányos mérlegelést már elvégezte, és a Kúria arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált közlések nemcsak a szubjektív becsületeszést sértették, hanem *objektív* sérelmet is megvalósítottak azáltal, hogy az indítványozó a sértettet bünt elkövető személynek nevezte. Erre figyelemmel pedig a Kúria azt állapította meg, hogy a vád tárgyát képező megnyilvánulások nem sorolhatók a szabad véleménynyilvánítás körébe, így azok alapot adnak a büntetőjogi felelősség megállapítására.

Mindezek fényében kifogásolható az Abh. azon megállapítása, amely szerint „a Kúria eljáró tanácsa azonos tényállás, azonos jogcím alapján a megismételt eljárásban a korábban megismételt végzésével azonos végzést nem hozhat”.³⁵ Ahogyan arra Szívós Mária alkotmánybíró is utalt a határozathoz fűzött különvéleményében, a Kúria megismételt felülvizsgálati eljárásában eleget tett az Előzmény-Abh.-ban megjelölt alkotmányos kötelezettségnek: az alapjogok közötti mérlegelést elvégezte, és indokát adta annak, hogy mi az a konkrét gyalázkodási küszöb,

amit az indítványozó kijelentéseivel már átlépett. Ebből következően a két felülvizsgálati döntés az 1–2. tényállási pontok esetében eltérő indokolással tartotta fenn hatályukban az alapügyben hozott határozatokat.³⁶ E körülmény pedig nyilvánvalóvá teszi, hogy az Abh. fentiekben hivatkozott megállapítása jelen ügyben nem helytálló.

A második kúriai végzés tehát már tartalmazott alapjogi mérlegelést, amelynek felülvizsgálatát az Alkotmánybíróság – korábbi gyakorlatával szakítva – jelen határozatában érdemben elvégezte, és az alkotmányos értelmezést maga adta meg. A többségi határozat indokolása szerint: „Az, hogy az Alkotmánybíróság nem folytat ténybíráskodást, nem jelenti azt, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága határainak megállapítása során ne tulajdoníthatna jelentőséget annak, hogy egy kifejezést mikor, milyen körülmények között használtak és kire vonatkoztattak. Nincs akadálya annak sem, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a jóhírnév védelme közti mérlegelés eredményeképp eltérő következtetésre jusson, mint a támadott döntés. Épp ellenkezőleg: ez a felülvizsgálat valódi tartalma.”³⁷

Álláspontunk szerint e megközelítés a korábbi tartózkodó gyakorlat feladását jelenti. Hangsúlyozni szükséges, hogy ez az irányváltás egyébként nem eredményez az Alkotmánybíróság részéről hatáskörtúllépést, mivel az adott ügyben elhangzott kifejezések értelmezése és minősítése a véleménynyilvánítás szabadságához tartozó kérdés.³⁸

Ilyen körülmények között az Alkotmánybíróság az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdéséhez kapcsolódó teszt alkalmazásával azt állapította meg, hogy az 1–2. tényállási pontokban foglalt cselekmények mint közügyeket vitató megnyilvánulások a szabad véleménynyilvánítás körébe tartoznak, azok ugyanis nem sértik a jegyző emberi méltóságának korlátozhatatlan aspektusát. Ennek alapján e magatartások bűncselekménnyé nyilvánítása az indítványozó véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapjogát sérti, ezért az alapügyben hozott határozatok, és az azokat hatályukban fenntartó felülvizsgálati végzés egyaránt alaptörvény-ellenesek.

Álláspontunk szerint a többségi döntés ezen értékelése megfelel az Alkotmánybíróság jelen joghelyzetben irányadó gyakorlatának. Ehelyütt is szükségesnek tartjuk azonban kiemelni, hogy ebben az ügyben az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése, és az ahhoz fűződő alkotmányossági teszt alkalmazásának – az előző pontban kifejtettek miatt – nem lett volna helye, és a vád tárgyává tett cselekmények büntetőjog-ellenességének kizártságát az alapjogok közötti külön mérlegelés nélkül, a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban lefektetett alkotmányos követelmény alapján kellett volna megállapítani.

5.4. A tényállításhoz kapcsolódó büntetőjogi felelősség alaptörvény-ellenessége

A tényállás 3. pontjában megjelölt – tényállítást magában foglaló – cselekményhez kapcsolódik az Abh. (II) *ratio decidendi*-je. Az Alkotmánybíróság által kidolgozott elvi tétel szerint a valószínűsítés során is szükséges biztosítani a tisztességes eljárást

alkotmányos követelményeit, ezen garanciák csorbulása esetén ugyanis a szólásszabadsághoz való jog sérelme merül fel.³⁹ Az alapjoggyakorlás hatókörének meghatározásához először a vizsgált jogintézmény szabályozási karakterének tisztázása szükséges.

A rágalmazás (rég. Btk. 179. §, Btk. 226. §) és becsületsértés (rég. Btk. 180. §, Btk. 227. §) bűncselekményi tényállásainak megvalósulása szempontjából közömbös, hogy az állított vagy híresztelt tény valós vagy valótlan. A véleményszabadság, különösen az indokolt bírálat, kritika iránti igény, megkövetelheti, hogy valós, és egyébként a becsület csorbitására alkalmas tények a nyilvánosság számára megismerhetők legyenek. Ilyen esetekben a valóság bizonyításának jogintézménye (rég. Btk. 182. §, Btk. 229. §) hivatott a véleményszabadság érvényesülését biztosítani. A valóság bizonyítása objektív, a tettes tudattartalmától független büntethetőségi akadály, másodlagos büntethetőséget kizáró ok.⁴⁰ Ennek megfelelően, ha a valóságbizonyítás sikeres, az elkövető nem büntethető.

Kiemelendő, hogy a jogintézmény alkalmazásához kapcsolódó bírói gyakorlat szerint a valóságbizonyítás elrendeléséről alakszerű határozat hozatala nem szükséges,⁴¹ illetve, ha a bíróság a becsület csorbitására alkalmas tény valóságát a bizonyítási eljárás keretében a szükséges körben megvizsgálta, a valóságbizonyítás kifejezett elrendelésének elmaradása nem sérelmezhető.⁴² A judikatúra szerint pedig a valóságbizonyítás elrendelésének feltételeként meghatározott közérdek a közügyek vitatásához kapcsolódó tényállítások esetében mindig fennáll, így ezekben az ügyekben a valóság vizsgálata kötelező.⁴³

Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jog⁴⁴ tartalmának meghatározása során arra az álláspontra helyezkedett, hogy a *fair trial* olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. „Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás »mértánytalan« vagy »igazságtalan«, avagy »nem tisztességes«.”⁴⁵ Az elv klasszikus területeként jelöli meg a testület a büntetőeljárásokat, amelyeknél az érvényesülés egyben a jogállamiság garanciáját is ké-

²⁹ Czine utalt az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára, amely a „törvény” fogalmába beleérti a jogszabályokat, egyéb rendelkezéseket és a jogalkalmazási gyakorlatot is. (Ld. *Del Rio Prada v. Spain* [GC], Judgment of 21 October 2013, no. 42750/09, § 91.; *S.W. v. United Kingdom*, Judgment of 22 November 1995, no. 20166/92, § 35.). Ld. továbbá Előzmény-Abh. [57], 1263.

³⁰ A bírói gyakorlatból ezzel egyezően ld. BH2015. 182.

³¹ SZOMORA (22. lj.) 534.

³² A Kúria e minősítése egyébként megfelel a bírói gyakorlatnak. Az EBH2017. B.11. számon közzétett elvi döntésben a jogi megítélés szempontjából hasonló kijelentések hangzottak el. Eszerint: „Valakit fasisztának vagy kommunistának nevezni – konkrét, az érintettre vonatkozható események, cselekmények említése nélkül – nem tényállítás, hanem olyan értéktétel, amely sem a rágalmazás sem pedig a becsületsértés szempontjából nem tényállásszerű [...]”

³³ Előzmény-Abh. [39], 1260.

³⁴ Az alkotmánybírói gyakorlatból erre ld. pl. 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, ABH 2017. 1469, 1472. A tartózkodó megközelítés vizsgálatára ld. SZOMORA Zsolt: *Alkotmány és anyagi büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései* (Szeged: Pólay Elemér Alapítvány 2015) 87.

³⁵ Az Abh. 30. bekezdése a 21/2019. (VI. 26.) AB határozat 52. bekezdését idézi.

³⁶ Abh. [53]–[55], 818.

³⁷ Abh. [38], 814–815.

³⁸ SZOMORA (34. lj.) 87.

³⁹ Abh. [44]–[45], 815–816.

⁴⁰ Ennek indoka, hogy e büntethetőségi akadály egyrészt nem érinti a bűncselekmény fogalmi elemeit, másrészt az elkövető tudattartalma az alkalmazás szempontjából közömbös. SZOMORA Zsolt: „A valószínűsítés elkövetett rágalmazás és a valóság bizonyítása mint a véleményszabadság korlátja. Egy alapjog a dogmatikai modellek csapdájában” *In Medias Res* 2016/1. 61–62. Ettől eltérően a büntetőbírói gyakorlat jogellenességet kizáró okként kategorizálja, ld. EBH2015. B.29.

⁴¹ BH1992. 226.

⁴² BH2015. 323.

⁴³ BH2000. 285. A tényállítás valósága vizsgálatának elmulasztása esetén olyan anyagi jogszabálysértés valósul meg, amely felülvizsgálati okot képez [vö. a *büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény* (a továbbiakban: Be.) 649. § (1) bek. a) pont aa) alpont]. Ehhez ld. továbbá EBH2019. B.2.

⁴⁴ Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek. szerint: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.”

⁴⁵ 6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998. 91., Indokolás II. 5. pont.

pezi.⁴⁶ Az Alkotmánybíróság arra is rámutatott, hogy „csak formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály, csak az eljárási normák betartásával működnek alkotmányosan a jogintézmények”.⁴⁷ A formalizált eljárás körébe tartoznak például a jogorvoslat szabályai vagy a jogerő intézménye, hiszen utóbbi „alaki és anyagi jogerőként való pontos meghatározottsága a jogállamiság részeként alkotmányos követelmény”.⁴⁸

Mindezek alapján megállapítható, hogy a tisztességes eljárás követelménye értelemszerűen az eljárás egészére, vagyis a bizonyításfelvétellel is vonatkozik: a bíróság feladata az igazság kiderítése érdekében annak eldöntése, hogy milyen bizonyítási eszközöket vesz igénybe, és azokat milyen módon vizsgálja meg.⁴⁹ E folyamat során a tisztességes eljáráshoz való jogból folyó követelmény, hogy a terhelt bizonyítási indítványt és a bizonyítási cselekményekre észrevételt tehesen.⁵⁰

Az Alkotmánybíróság a jelen ügyben arra következtetett, hogy a terhelt eljárási jogai, és azon keresztül a véleményszabadsághoz való joga is sérült, mivel a valóságbizonyítást célzó eljárás lefolytatására ténylegesen nem került sor; a bíróság csupán a tényállásban rögzítette, hogy meggyőződött arról, hogy a terhelt állításai nem valósak. E megállapítás voltaképpen egy alkotmányos követelményt foglal magában: a valóság bizonyítását *formalizált* eljárási keretek között kell elvégezni, ahol a terhelt processzuális jogait védő garanciák megfelelően érvényesülhetnek. Ebből értelemszerűen az a konklúzió is fakad, hogy a fentiekben hivatkozott bírói gyakorlat ezen elvárásnak nem felel meg, ezért az a jövőben nem követendő.

Álláspontunk szerint a valóságbizonyítás *fair* eljárás keretében történő lefolytatásának követelménye szempontjából annak van jelentősége, hogy a tény valóságtartalmának bizonyítását érintően a terhelt eljárási jogosítványai biztosítottak legyenek. Így ha a bíróság a tény valóságára vonatkozó iratokat a tárgyalás anyagává tette, azok tartalmát ismertette,⁵¹ a valóságbizonyítás formális elrendelésének elmaradása nem sérti a tisztességes eljárás garanciális követelményeit, mivel a tárgyaláson a terhelt észrevételeket, indítványokat ebben a körben is tehet.⁵² Ehhez képest a véleményszabadság gyakorlására kiható alapjogsérelem akkor adódhat, ha a bíróság a meglévő törvényi feltételek ellenére a tény valóságát egyáltalán nem vizsgálja, vagy vizsgálja ugyan, de az annak alapját képező iratok nem részei a bizonyítási eljárásnak. Utóbbi esetben ugyanis a terhelt a valóságbizonyítás körében eljárási jogait nem gyakorolhatja, ami kihat a szólás-szabadsághoz való jogának érvényesülésére is.

Az ügyiratok tartalmának ismerete hiányában jelen ügyet érintően nem tudunk abban a kérdésben állást foglalni, hogy a fenti kritériumok az alapeljárásban teljesültek-e vagy sem. Erre figyelemmel abban sem kívánunk véleményt nyilvánítani, hogy az Abh. indokolásában kimutatott jogsérelem ténylegesen fennáll-e. Mindazonáltal úgy gondoljuk, hogy a testület által általánosságban megfogalmazott alkotmányos követelmény – a fentiekben kifejtettek szerint történő – megszorító értelmezése indokolt.

6. A határozat jelentősége

Az Alkotmánybíróság e döntésében továbbfejlesztette a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban kimunkált joggyakorlatát annyiban, hogy az alapjogok közötti helyes mérlegelést maga adta meg, és ennek eredményeként az alapügyben hozott valamennyi határozat megsemmisítéséről rendelkezett. A jövőben feltehetően e megoldás felvállalására azokban az ügyekben nyílnak lehetőségek, amelyekben az eljárási bíróságok a tesztet ugyan alkalmazták, de vizsgálatuk végkövetkeztetése nem felelt meg annak a szempontrendszernek, amelyet az Alkotmánybíróság kialakított. Ehhez képest azon bírósági döntések esetében, amelyek az irányadó alkotmányos tesztet egyáltalán nem vették figyelembe, az Előzmény-Abh. által érvényesített, távolságtartó megközelítés továbbélése prognosztizálható.

További jelentős következménye a határozatnak, hogy a jövőben nem alkalmazható az a büntetőbírói gyakorlat, amely elegendőnek tekinti a tényállítások valóságtartalmának tényleges, de nem formális eljárás keretében történő vizsgálatát.

Ezen felül e döntés tanulságaként fogalmazható meg azon – jelen esetelemzésben kifejezésre juttatott – konklúzió is, hogy a *nullum crimen sine lege praevia* alapelv azon alaptörvényi rendelkezésekre is kihat, amelyek anyagi jogi természetűek, és így módon a büntetőjogi felelősség kérdésében való állásfoglalást befolyásolják.

Botos Mihály Bálint • joghallgató

Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar • botosmisi25@gmail.com

Gál Andor • adjunktus

Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar • Bűnügyi Tudományok Intézete • andor.gal@juris.u-szeged.hu

⁴⁶ Ezzel összefüggésben a jogirodalomban ld. RÓTH Erika: „A tisztességes eljáráshoz való jog” in: HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok* (Budapest: Osiris 2008) 703–706.

⁴⁷ 9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 59., Indokolás V. 3. pont.

⁴⁸ 9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 59., Indokolás V. 4. pont.

⁴⁹ ELEK Balázs: „A bizonyítékszerzés alkotmányos korlátai a büntető-eljárásban” in: TRÓCSÁNYI László (szerk.): *Dikaosz logosz. Tanulmányok Kovács István emlékére* (Szeged: Pólay Elemér Alapítvány 2012) 407.

⁵⁰ Vö. Be. 39. § (1) bek. g) pont.

⁵¹ Vö. Be. 531. § (1) bek.

⁵² Vö. Be. 523. § (1) bek.

Péter-Delbó Márta

Az Alkotmánybíróság határozata a közjegyzőkről szóló törvény egyes részletszabályaival kapcsolatos, mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség megállapításáról

A közjegyzői fegyelmi ügyek egyes eljárásjogi kérdései

Hivatalos hivatkozás: 28/2019. (XI. 4.) AB határozat, ABH 2019, 767.

Tárgyszavak: fegyelmi bíróság – hatósági ügy – közjegyzői fegyelmi eljárás – tisztességes bírósági eljárás – tisztességes hatósági eljárás

Értelmezett jogszabályhelyek: Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés, XXIV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (1) bekezdés; 1991. évi XLI. törvény (Kjtv.) a közjegyzőkről 3. §, 80. § (3) bekezdés, 86. § (1) bekezdés, 121. §

1. Tényállás
2. Pertörténet
3. Az érvelés rekonstrukciója
 - 3.1. Befogadhatóság
 - 3.2. Az indítványozói érvek
 - 3.3. Az Alkotmánybíróság érvelése
4. A rendelkezés és a *ratio decidendi*
5. Az érvelés kritikája
6. Az eset jelentősége

1. Tényállás

Az indítványozó közjegyző (a továbbiakban: indítványozó) alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, melyben a Kúria Közjegyzői Fegyelmi Bírósága Kjö.Fgyf.1/2014/5. számú és a Pécsi Törvényszék mellett működő Közjegyzői Fegyelmi Bíróság Fgy.1/2014/24. számú marasztaló határozata, továbbá a *közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény* (a továbbiakban: Kjtv.) 3. § (1) bekezdése, 80. § (3) bekezdése, 86. § (1) bekezdése, valamint 121. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte.¹

¹ A Kjtv. 3. § (1) bek. szerint: „A közjegyző köteles megtagadni a közreműködését, ha az kötelességeivel nem egyeztethető össze, így különösen ha közreműködését olyan jogügyletnek kéri, amely jogszabályba ütközik, vagy jogszabály megkerülésére irányul, illetőleg amelynek célja tiltott vagy tisztességtelen.” A Kjtv. 80. § (3) bek. előírja, hogy: „A fegyelmi tanács munkájának előkészítését, a vizsgálat lefolytatását vizsgálóbiztos végezheti.” A Kjtv. 86. § (1) bek. továbbá előírja, hogy: „A fegyelmi feljelentést az eljárás alá vont személlyel a fegyelmi tanács elnöke haladéktalanul közli, és kijelöli az ügyben eljáró vizsgálóbiztost.” A Kjtv. 121. §-a szerint: „A közjegyzői okirat elkészítésénél aggályos körülménynek kell tekinteni különösen, ha a fél a közjegyzői okiratba olyan rendelkezés felvételét kéri, amely jogvita keletkezéséhez vezethet, vagy amelynek nincs joghatása.”

2. Pertörténet

A területi közjegyzői kamara (a továbbiakban: Kamara) elnöksége 7/2013. (XI. 29.) számú határozatával tett feljelentést az indítványozó ellen a Pécsi Törvényszék mellett működő Közjegyzői Fegyelmi Bíróság elnökénél.

A fegyelmi ügy előzményeként utalni kell arra, hogy a Kamara elnöksége egyik ülésén vizsgálta a fedezetelvonás-gyanús közjegyzői okiratok problémáját és az ehhez kapcsolódó előterjesztés hét olyan jogesetet tartalmazott, amelyben az alapul szolgáló okiratokat és végrehajtható okiratokat az indítványozó állította ki. A napirendi pont tárgyalásán – tekintettel arra, hogy más adminisztratív ügyben a Kamara székhelyén tartózkodott – az indítványozó is részt vett, és válaszolt a feltett kérdésekre, jóllehet az indítványban leírtak szerint az ülést – melyre az indítványozó meghallgatásként utalt – megelőzően annak okáról, céljáról, illetve saját eljárási helyzetéről, jogairól és kötelezettségeiről tájékoztatást, kioktatást nem kapott.

A meghallgatást követően a Kamara elnöksége célvizsgálatot rendelt el az indítványozó irodájában a közjegyzői okiratokon alapuló végrehajtási eljárásokra kiterjedően – különös tekintettel az indítványozó végrehajtási záradékolási gyakorlatának időszerezésére –, majd a célvizsgálat eredményének megtárgyalását követően döntött a fentiekben hivatkozott feljelentés megtételéről.

A Pécsi Törvényszék mellett működő Közjegyzői Fegyelmi Bíróság Fgy.1/2014/24. számú határozatával az indítványozó vétességét állapította meg, és vele szemben írásbeli megrovást, valamint pénzbírság fegyelmi büntetést szabott ki. A bíróság megállapította, hogy az indítványozó fegyelmi vétséget követett el akkor, amikor nem tagadta meg a közreműködést olyan jogügyletekhez, amelyek a *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* 203. § (1) bekezdésébe ütköznek, továbbá megsértette a Kjtv. 120. § (1) bekezdés a) pontját, mert eljárása során nem győződött meg az ügyfél valódi szándékáról.

Az indítványozó fellebbezését követően a Kúria Közjegyzői Fegyelmi Bírósága Kjö.Fgyf.1/2014/5. számú határozatával az elsőfokú fegyelmi határozatot helybenhagyta.

Az indítványozó mindezeket követően nyújtotta be alkotmányjogi panaszát, mert szerinte a fegyelmi bíróságok megsér-